

ВОЛОШИНА

Світлана Василівна
voloshyna@donnuet.edu.ua

к.е.н., доцент, зав. кафедри,
Донецький національний
університет економіки і торгівлі
ім. Михайла Туган-
Барановського

СКУБЛІНА

Анастасія Вікторівна
skubilina@donnuet.edu.ua

асистент, Донецький національний
університет економіки і торгівлі ім.
Михайла Туган-Барановського

ВОЛОВИК

Валентина Миколаївна
valyavolovik@ukr.net

студент, Донецький національний
університет економіки і торгівлі ім.
Михайла Туган-Барановського

УДК (339.1:339.722)-043.86(045)

РОЗВИТОК РИНКУ ЗОЛОТА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ**DEVELOPMENT OF GOLDEN MARKET IN UKRAINE: KEY TRENDS AND PROBLEMS**

Стаття присвячена визначенню основних тенденцій розвитку ринку золота в Україні та виявленню ключових проблем, пов'язаних з цим. Обґрунтована необхідність власного видобутку золота і реалізації державної політики підтримки даного сектору національної економіки.

Статья посвящена определению основных тенденций развития рынка золота в Украине и выявлению ключевых проблем, связанных с этим. Обоснована необходимость собственной добычи золота и реализации государством политики поддержки данного сектора национальной экономики.

The article is dedicated to determination of the main tendencies of the development of the gold market in Ukraine and to identify the main problems associated with it. In the article were substantiated the necessity of own gold mining with indication of the necessary measures.

Ключові слова: золото, ринок золота, імпорт, експорт, видобуток золота

Ключевые слова: золото, рынок золота, импорт, экспорт, добыча золота

Keywords: gold, goldmarket, import, export, goldmining

ВСТУП

Сучасний стан ринку золота в Україні характеризується прогалинами в нормативно-правовому забезпеченні, недосконалістю системи державного регулювання, відсутністю інвестицій у розвиток видобутку золота та значною залежністю від імпорту. Вищезазначені проблеми обумовлюють актуальність дослідження, оскільки ринок золота в Україні не забезпечений власною сировинною базою, є недостатньо розвиненим і разом з цим має значний потенціал росту.

МЕТА РОБОТИ полягає у встановленні сучасних тенденцій функціонування ринку золота в Україні з виявленням основних перешкод його розвитку та напрацюванні наукових пропозицій щодо усунення нагальних проблем.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці у досліджуваній тематичній області, загальні положення сучасної економічної теорії та статистична звітність державних установ (Державної фіскальної служби України, Міністерства екології і природних ресурсів України).

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного та статистичного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

На етапі переходу України до ринкової економіки відбувся процес формування ринкових відносин з приводу купівлі і продажу золота та дорогоцінних металів. Саме тоді були започатковані реформи щодо скасування державної монополії на ринок дорогоцінних металів та лібералізації державного регулювання і контролю їх обороту в країні [1, с. 25].

Розвиток ринку золота в Україні поділяють на 4 етапи [2, с. 80-81]:

- 1 етап (1991–1996 рр.) - прийняття Верховною Радою України Постанови «Про створення запасу дорогоцінних металів і каменів», наділення Національного банку України правом збереження золотого резерву країни;

- 2 етап (1997-2001 рр.) - прийняття Закону України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» та прийняття Положення «Про організацію торгівлі банківськими металами на валютному ринку України». Основними характеристиками даного етапу є поява оптової торгівлі банківськими металами на Українській міжбанківській валютній біржі та фактична монополізація ринку банківських металів України Превекс-Банком;

- 3 етап (2001-2003 рр.), який характеризувався появою нових комерційних банків, збільшенням по-

питу з боку населення та юридичних осіб на фінансові інструменти, заснуванням Універсальної товарної біржі «Контрактовий дім УМВБ», лібералізацією ринку дорогоцінних металів, підвищенням рівня конкуренції;

- 4 етап (2004 рік – сучасність), який характеризується функціонуванням двох секторів ринку золота: призначення одного з них – обслуговувати потреби суб'єктів підприємницької діяльності в золоті, якість якого не відповідає міжнародними стандартами; інший – ринку банківського золота в зливках, які узгоджуються з міжнародними стандартами.

За період 2013-2017 рр. (з урахуванням поточного моменту часу) ціни на золото постійно зростали (рис. 1), що було спричинено девальвацією української

гривні. У 2015 р. темп зростання ціни на золото був найвищим та склав 194,79%, а за весь аналізований період ціна за одну тройську унцію збільшилась у 2,34 рази [3, с. 357]. Причому тренд зміни ціни на даний товар є прискорено зростаючим та підкріплений подальшим підвищенням курсу долара США, у тому числі й прийнятим Законом України «Про державний бюджет на 2018 рік» (заплановане зростання курсу долара на 7,7%).

Таким чином, на українському ринку ціна золота за роки незалежності України зростає в декілька разів, а отже, торгівельні підприємства відчувають потребу в якісній та низькій за ціною золотій сировинній базі при тому, що в Україні з часів СРСР не з'явилося нових родовищ.

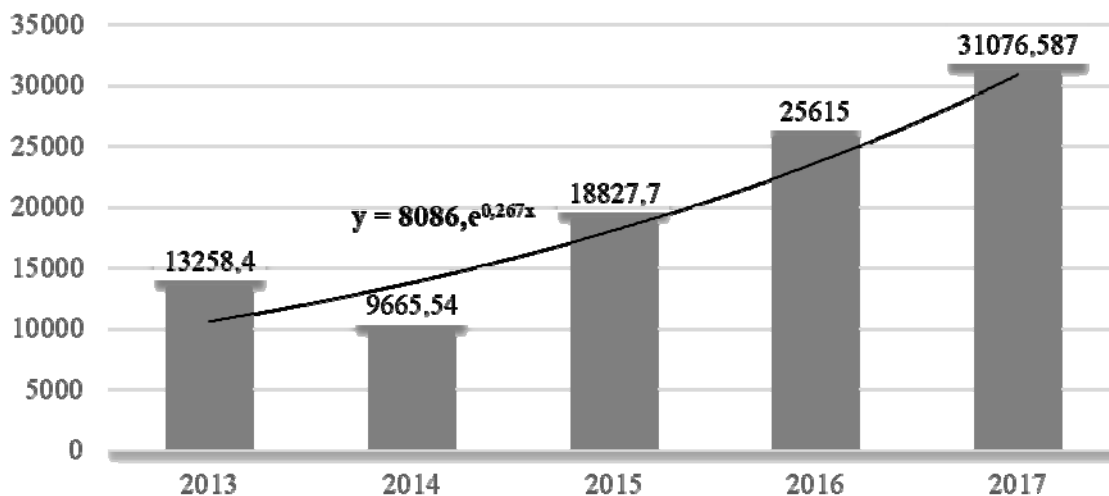

Рис. 1. Динаміка ціни на золото у 2013 - 2017 рр., грн., за одну тройську унцію [складено за [3, с. 357]]

Факторами впливу на ціну золота є [4, с. 16]: вартість витрат на видобуток золота; зміна курсів валют; коливання цін на інші дорогоцінні метали; законодавче регулювання; економічні коливання в міжнародній економіці; формування попиту на золото з боку окремих галузей економіки; інвестиційний клімат та інші.

Несприятливою тенденцією сучасного розвитку вітчизняного ринку золота є переважне його насичення імпортною ювелірною сировиною та готовою продукцією із дорогоцінних металів, що негативно позначається на кон'юктурі вітчизняного ринку ювелірних виробів (табл. 1) [5]. Так, протягом 2013-2015 рр. загальна вартість імпортованих ювелірних

виробів мала тенденцію до зниження, проте у 2016 р. відбувся стрімкий ріст (+54,6%). Тенденція експорту ювелірних виробів є спадаючою. Причому рівень даного показника протягом 2012-2016 рр. знизився майже у 5 разів, що свідчить про низьку конкурентоспроможність української продукції. У 2016 р. вартість імпортованої ювелірної продукції перевищила вартість експортованої продукції у 10,7 разів, що є вкрай негативним явищем для вітчизняного ринку в цілому. Загалом формування стійкого негативного сальдо по зовнішнім операціям країни за таким стратегічним товаром, яким є золото та вироби з нього, призводить до зниження рівня економічної безпеки України.

Таблиця 1

Зовнішньоторговельний баланс України з ювелірних виробів у 2012-2016рр., тис. доларів США [складено за [5]]

Показник	Значення за роками				
	2012	2013	2014	2015	2016
Імпорт	16122	17437	12187	10332	15974
Експорт	7034	6396	4369	2638	1489
Сальдо	-9088	-11041	-7818	-7694	-14485

Ситуація щодо зовнішніх операцій країни власне по золоту представлена у табл. 2. З наведеної інформації видно, що обсяги імпорту золота в Україну у 2013 р. були найбільшими за період 2012-2016 рр. і становили 576337 тис. дол. США., що на 49,8% більше рівня 2012 р. У наступні роки ситуація змінилася на протилежну: сформувалася стійка негативна тенденція щорічного прискореного падіння обсягів імпорту, що пов'язано із падінням курсу гривні. Обсяг імпорту золота у 2016 р. становив лише 3,3% рівня 2012 р. і 2,2% від обсягу 2013 р.

Водночас обсяги експорту золота Україною зростали у 2012-2014 рр. з подальшим стрімким падінням у наступні роки. Загалом за 2012-2016 рр. обсяг експорту золота знизився на 40,5%.

Порівняння обсягів імпорту та експорту золота за табл. 2 показало на переважне існування негативного торговельного сальдо, за виключенням 2015 р. І хоча розмір даного показника на кінець періоду істотно скоротився, основним поясненням такої ситуації є скорочення обсягів зовнішніх операцій по даному товару.

Основними країнами-імпортерами золота в Україну є Швейцарія, Нідерланди, Німеччина, а основним експортером – Швейцарія. Слід звернути увагу на обмеженість і нестійкість країн, за виключенням Швейцарії, які купують українське золото. Так, Австрія купувала золото лише у 2012 р., а Велика Британія та Іспанія здійснювали закупки в дуже обмеженій кількості.

Таблиця 2

Зовнішня торгівля золотом України із країнами-контрагентами у 2012-2016 рр., тис. доларів США
[складено за [5]]

Роки	Імпорт		Експорт		
	країна	сума	країна	сума	сальдо
2012	Швейцарія	277050	Швейцарія	6295	
	Нідерланди	95868	Австрія	3365	
	Німеччина	7704		0	
	Інші	4116		0	
	Разом	384738		9660	-375078
2013	Швейцарія	402113	Швейцарія	19650	
	Нідерланди	153738		0	
	Велика Британія	10650		0	
	Інші	9836		0	
	Разом	576337		19650	-556687
2014	Швейцарія	115710	Швейцарія	103482	
	Нідерланди	113796	Велика Британія	2	
	Німеччина	1983		0	
	Інші	651		0	
	Разом	232140		103484	-128656
2015	Нідерланди	11650	Швейцарія	43869	
	Швейцарія	9266	Іспанія	10	
	Німеччина	2471		0	
	Інші	34		0	
	Разом	23421		43879	20458
2016	Нідерланди	8414	Швейцарія	5734	
	Швейцарія	3859	Іспанія	10	
	Німеччина	519		0	
	Разом	12792		5744	-7048

Аналіз наведеної статистичної інформації загалом дає змогу зробити висновок щодо проблем із формуванням в Україні власної сировинної бази для виробництва золота та забезпеченням його конкурентоспроможного рівня за якістю. Наслідками такого стану є недостатній розвиток власної ювелірної галузі та скорочення валютних надходжень від імпорту золота і виробів з нього.

Україна, маючи золотоносні родовища і здійснюючи їх розробку, нині не спроможна забезпечити сві-

тову якість «золотої сировини» (відповідність правилам «чотирьох дев'яток» або 99,99% проби золота, що є свідченням виняткового ступеню чистоти) через відсутність власного афінажного виробництва.

У теперішньому періоду в Україні розробляються лише два родовища, які згідно переліку спеціальних дозволів на користування надрами отримали дозвіл на видобуток та розробку, а саме: «Мужіївське» (вміст золота в родовищі - 4,5-15 г/тонну) та «Сауляк» (5-10 г/тонну) (табл. 3).

Промислова розробка родовищ золота в Україні [складено за [6]]

№ з/п	Номер спецдозволу	Дата видачі/ Дата закінчення/ Ознака дії	Дія, роки	Корисна копалина (О-основна, С-супут.)	Назва об'єкту ліцензування	Місцеположення	Власник спецдозволу
1.	5258	22-12-2010/ 22-12-2030/ Дійсний	20	О Руди золота О Води дренажні	Родовище – «Мужіївське»	Закарпатська обл. / м. Ужгород 4,0 км від м. Берегово	38241969 ПАТ «Карпатська рудна компанія» (Закарпатська обл., м. Берегове)
2.	5258	22-12-2010/ 22-12-2030/ Дійсний	20	О Руди золота	Родовище – «Сауляк» (Ділянка - Рудне тіло 1, Ділянка - Рудне тіло 2)	Закарпатська обл. / м. Ужгород	31880159 ТОВ «Сауляк» (Закарпатська обл., м. Рахів)

У той же час Україна володіє значно більшим ресурсним потенціалом щодо видобутку золота, маючи такі нерозроблені родовища як: Майське, Клинецьке, Юр'ївське, Сергіївське, Балка Золота, Балка Широка, Бобрівське та Суразьке, вміст золота в яких коливається від 2 до 9 г/тонну.

Однак з низки причин, серед яких: недосконалість законодавства України у сфері надрокористування, висока бюрократизація процедури отримання спеціального дозволу на користування надрами, проблеми з оформленням земельних відводів задля будівництва потужностей, високий рівень корупції, нестабільна політична й економічна ситуація в державі – процес створення нових золоторудних об'єктів ускладнено або унеможливлений [7, с. 13]. Тому, Україна вимушена завозити високоякісну імпорتنу сировину із-за кордону за світовими цінами, що є причиною втрати сировинної незалежності.

Отже, формування ефективної державної політики підтримки даного надзвичайно важливого сектору національної економіки на основі створення сприятливого інвестиційного клімату може спричинити активному розвитку ринку золота в Україні. Першочерговими заходами в даному аспекті слід вважати наступні: створення пакету геологічної інформації про родовище для потенційного інвестора; спрощена та швидка процедура отримання дозволу на користування надрами; зменшення податкового навантаження на підприємства, що займаються видобутком корисних копалин [7, с. 16].

На нашу думку, інвестування у підготовку і розробку нових родовищ золота повинно здійснюватися державою, оскільки золото є стратегічним ресурсом країни та водночас ключовим фактором забезпечення її економічної безпеки.

ВИСНОВКИ

Загалом сучасний етап розвитку вітчизняного ринку золота характеризується помітним зростанням ці-

ни на цей товар, негативним сальдо по зовнішнім операціям щодо торгівлі ним та невеликими обсягами власного видобутку золота.

Визначено, що в Україні існують потенційні можливості щодо вирішення нагальних проблем, з огляду на наявність власного ресурсного потенціалу країни щодо розробки родовищ та забезпечення їх ефективного функціонування. Серед пропозицій розглянуто: вдосконалення нормативно-правового забезпечення розвитку ринку золота; інвестиційну підтримку підприємств, які займаються промисловою розробкою родовищ золота; утримання державного контролю над цим сектором тощо.

Список використаних джерел

1. Диба М. Еволюція золота: історія і сучасність / М. Диба // Вісник НБУ. – 2008. - №10. – С. 20-28.
2. Дудченко В.Ю. Міжнародний ринок золота: сучасний стан і структура / В.Ю. Дудченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2012. - Вип. 36. - С. 75-82.
3. Скубіліна. А.В. Оцінка розвитку ринку ювелірних виробів в Україні [Електронний ресурс] / А.В. Скубіліна, В.М. Воловик // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 10. - С. 355-359. - Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua>.
4. Полякова Ю.В. Динаміка ринку золота у сучасних світогосподарських процесах / Ю.В. Полякова // Причорноморські економічні студії. - 2017. - № 13-2. – С. 15-18.
5. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.
6. Міністерство екології і природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua>.
7. Лисенко О.А. Стан підготовленості золоторудних родовищ України до промислового освоєння / О.А. Лисенко // Збірник наукових праць УкрДГРІ. – 2016. – №3. - С. 9-18.